

“Hamburger Okullar”

Yansı Eraslan
Özel Ege Lisesi Kurucu Temsilcisi

Mayıs 2013
İZMİR

"Hamburger" Okullar

Genç neslin vazgeçilmezi hamburger. İki dilim sandviç ekmeği arasına yerleştirilen bir köfteyle yapılan; birkaç katkı maddesiyle süslenen, hemen üretilip hemen tüketilen bir hızlı atıştırma fenomeni. Kimseyi sağlıklı besleme gibi bir iddiası yok. Çeşitli firmaların çalışanları için -hamburger üniversitesi diye bilinen- eğitim imkânları olmakla birlikte konunun uzmanı olmak gerekmiyor; çünkü herkes yapabiliyor.

Sektörün çalışanları enerjik, dışa dönük, sempatik ve müşteri odaklı. Yatırımın geri dönüş süresi kısa. Sektörün ruhu gereği öyle de olmalı; aksi hâlde tek bir zincirin binlerce yerde açılması, dünya genelinde milyonlarca hamburger satması olanaksız. Tek bir dükkânla yetinen de var, zincir sahibi olan da.

Hamburgercinin toplumu dönüştürmek gibi bir hedefi yok. Yurттаş yetiştirmek gibi de. En büyük hayali, olsa olsa daha fazla insana hamburger yedirmek.

İnsan yavrusu yetiştirdiğiniz iştir eğitim. Keçi boynuzu misalidir. Küçükük bir meyve için bir hayli cefa çekersiniz. Zahmeti çok, ödülü azdır. Dünyanın tenkidini alırsınız; şanslıysanız çok az da teşekkür. Umursamazsınız; çünkü bu işi de zaten takdir edilmek için yapmıyorsunuzdur. Ancak tarif edilemeyen bir saadeti vardır. Yakın bir geçmişte başımıza geldiği gibi, on yıl önce mezun ettiğiniz bir öğrenciniz dünyanın en nitelikli üniversitelerinden birinden yüksek bir bursla doktora yapmak üzere kabul aldığını ve geldiği noktada çok emeğiniz olduğunu sizinle paylaştığında bulutların üzerine çıkar, o günkü tüm dertlerinizi unutursunuz. Böyle o kadar çok an yaşarsınız ki. Her şey "o an" içindir; "o an".

Ciddi olarak yapanlar için insan yavrusunu iyi yetiştirmek gibi bir iddia vardır. Yetiřtiriciler bir ihtisas mesleğinin sahibidir. Bu nedenle konunun uzmanı olmak gerekir; çünkü herkes yapamaz, yapmamalıdır. Çalışanlarının dışa dönük ve sempatik olma gibi bir hedefi yoktur. Aslında sempatik olsalar iyi olur ama şart değildir; zira hedef kendini beğendirmek değil, gösterişsizce işini yapmaktır. Müşteri odaklı değildir; karşınızda da zaten "müşteri" yoktur. Yatırımın geri dönüş süresi uzundur; çok uzun. Tabii geri dönebiliyorsa.

Hamburgerle eğitim yan yana geldiğinde "hamburger okullar" ortaya çıkar. Kimdir, neresidir hamburger okul?

Hemen kurulur ve hemen açılır. Eskiler buna "bir müdür, bir mühürle" derlerdi. Fazla yatırım yapmaz; daima olmasa da çoğu zaman kiralık tesistedir. Bu tesislerin bazıları depodur; bildiğiniz emtia deposu. Bazısı oteldir, bazısı da fabrika. Küçük bir yatırımla okul olurlar. Dünyanın sabit yatırımını yapıp risk almanın âlemi yoktur. Açılır; fazla öğrenci bulamıyorsa kapanır.

Geleneği, hafızası, kültürü, derinliği, DNA'sı yoktur. Öğretmen yetiştirmek gibi zor, zahmetli işlere gelmez. Diğer yerleşik okulların öğretmenlerine "el atar", "transfer" teklif eder. Kimi bu kadarıyla kalır; kimisi ar noksanlığında ölçü tanımaz, "gelirken öğrencini de getir" der.

Evini telefonla arar; sana nasıl ulaşıyorsa artık. Öğrencin için beş dakikada indirim ve promosyon sunar. Karşı teklif sunar ve ilave bir şey talep edersin; "gelin görüşelim" der. Hiç kimseyi, hiç bir teklifi peşinen reddetmez. Muazzam debdebeli laflar eder; çoğunu

anlamazsın. Üzerinde sayısız düğme olan tonmayster cihazı gibidir. Menüsünde bir sürü ürün vardır; birini beğenmezsen diğerine atlar. Her fâniyi bir zayıf noktastan yakalamak mümkün; öyle değil mi?

Kelli, felli bir okulun öğrencileriyle yıllar sonra gelebildiği bir noktaya çocuğunu o yıl getirmeyi taahhüt eder. Hemen yabancı dil öğretir; aslında "diller" demek gerekiyor. İlkokul çocuğunun bir yabancıyla konuştuğunu görmek için sabırsızlanan, pek çoğu yabancı dil bilmeyen özlem dolu anne-babaları o anda fetheder. Bu ülkenin okullarında yetişen öğrencilerin yüzde kaçının Türkçe'de yeterli olduğuna bakmaksızın herkes bir "yabancı dil de yabancı dil" diye tutturduğu için ana dili iyi öğretip öğretmediğine bakılmaz (PISA sonuçları açıklandığında ise ana dilinde dünyanın diğer çocuklarının kendi ana dillerindeki seviyenin çok altında kaldığımızı görür; hayıflanırsın).

Yetmez; bir müzik enstrümanı öğretecektir. Çocuğun mutlaka bir spor dalına yeteneği vardır; o yıl bunu bulup ortaya çıkarır. Öğrenci matematiğe meraklıysa matematikte, sözel yetenekleri olduğu düşünülüyorsa sosyal bilimlerde iyi yetiştirilecektir. Birden çok lisan konuşan, araştıran, merak eden, ezberlemeyen, kendine güvenen, topluluk önünde konuşabilen, kendine yeten, çağdaş, girişken, özgüveni yüksek, yerel ve uluslararası duyarlılığı olan, çok kültürlülüğten nasibini almış, dijital olarak yeterli, teknolojiyle meselesini çözmüş, önyargısız, analitik düşünen, sanatçı yönü gelişmiş, estetik yönü kuvvetli, sporla iç içe... Artık akla gelen her hayırlı hedefe o çocuk ulaştırılacaktır.

İnsan yavrusu bunların hepsi olabilir mi; bunları yaparsa kaç yapar? Yetmiş beş milyonun içinde bu özellikleri haiz nüfus on binde bir ise korkmamıza gerek yok; yarınlar bizimdir.

Aileler bu yaldızlı dünyayı -olması gerektiği gibi- ciddi bulmazsa? O zaman da ücret rekabeti devreye girer. Peşin indirim, Mart ayı indirim, Nisan, Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos indirimleri. Sunulan paketin sonu gelmez. Sanki kurum bütçesi aydan aya değişiyormuş gibi. Bir ücret duyurusu vardır ki Excel tablosundan taşar. Bu devirde matematik doktorası olmayan muhasebe görevlilerinin işi zor. Alt alta sıralanmış sayısız promosyon. Kardeş indirim, öğretmen çocuğu indirim, akademisyen indirim, mezun çocuğu indirim. En sonda da klasik not: "*Tüm bu indirimlerin toplamı yüzde şu kadarı geçemez.*" "Okuldan içeri girdin" indirim de var; şaka değil. Daha yöneticinin karşısına geçer geçmez indirim alanlar var. Neden? Peki bir eğitim kurumuna yakışıyor mu?

İndirim... Ne demekse?

Mevzuat onun için teferruattır. Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun üçüncü maddesi "*Kurum açma izni alınmadıkça, kuruma öğrenci kaydı yapılamaz.*" dediği hâlde okul binaları temeldeyken kayıt yapar; yatırım tutarını veliden tahsil eder. Subasmanda iken ev alma alışkanlığı olan insanlar subasmandaki okula çocuğunu yazdırırlar. İmar Kanunu'nun üçüncü maddesinin "*Herhangi bir saha, her ölçekteki plan esaslarına, bulunduğu bölgenin şartlarına ve yönetmelik hükümlerine aykırı maksatlar için kullanılamaz.*" şeklindeki amir hükmüne rağmen eğitim imarlı olmayan arsaya okul yapar. Yürütmenin ne kadar ilgili kurumu varsa başvurursunuz; sonuç çıkmaz. İş -şu anda olduğu gibi- yargıya kalmıştır.

Öğretmenine veli ve ailelere şirin gözükmek görevi -örtülü olarak- verilmiştir. Herkesle iyi olmak ve şirin gözükmek zaruridir. Hatta eğitimcilerine -belli sayıda veya aralıklarla olduğu bile söyleniyor- tweet atma görevi verir. Sanki öğretmen değil, satış temsilcisi istihdam

etmektedir. Öğretmen dişini gıcırdatır; ama yaşamın ve geçinmek zorunda olmanın gerçekleri, sesini çıkar(a)maz.

Dünyası pazarlamadır. Kontenjanları hep dolmak üzeredir. Gazetelere ilan verir; "*Falanca sınıftaki (veya tüm sınıflardaki) kontenjanlarımız dolmuştur; ailelerin yoğun ilgisine teşekkür ederiz.*" Okulların sınav puanları ve öğrenci sayısı verileri önünüze gelir; dolduğu söylenen kontenjanlar bir, bilemediniz iki şubelik öğrencidir. Neden sürekli talep patlaması var havası verilir ki? Okul daha mı afili gözükmetedir? Bunu gören veliler kuyruğa mı girecektir?

Öğretmenine açıktan ücret öder. Özel okullarda görev yapan -emekliler dışındaki- öğretmenlere resmî okullardaki meslektaşlarının aldığı ücretin altında ücret ödenemeyeceği maddesi yasa ve yönetmeliklerde ortada iken. Bu insanların dünya kadar kul hakkını yer; çünkü düşük ücretle sigortalanan kişilerin kıdem tazminatı da, emeklilik maaşları da düşük kalır. Devlete ve çalışanlarına olan yükümlülüklerindeki bu sinsî yöntemler sayesinde ki harama göz dikmeyen bir okulun öğrenci başına devlete ödediği vergi ve prim toplamına yakın bir öğrenci ücreti açıklar. Bu sayede ekonomik okul olur. Ailelerin daha az ücret ödemesinin ciddi bir kısmı buradan kaynaklanmaktadır. Aslında ailenin yaptığı tasarruf, devletin ve öğretmenin hakkından (ç)alınmaktadır. Ekonomi "sıfır toplamlı oyun"dur ve birinin cebine giren diğerinin cebinden çıkmaktadır; unuttuk mu? Biliyoruz ama işimize mi gelmiyor?

Yaptığı ödüllülük, bursluluk sınavlarının sonu gelmez. Burs yetmez; altın-gümüş dağıtır. Diğer okullarda yetişmiş bir avuç öğrenciyle ulusal sınav başarısı elde eder; kendisine aitmiş gibi kamuoyuna takdim eder. Doğal olarak çok az sayıdaki öğrenciyle ve ertesi yıl devam

etmeyen başarıları olur; ama kimsenin haberi olmaz. Lise giriş sınavında elde ettiği başarıya atıf yapar; ne hikmetse liseye girişte başarılı olan bu öğrenciler aynı okulun lise kısmının yüzüne bakmaz. Bir okulun bir kademesi çok başarılı iken diğer kademesine neden çok düşük puanlı öğrencilerin geldiği kimsenin dikkatini çekmez. Başarılı okulun tüm sınıf gruplarında başarılı olan kurum olması gerektiğinin sorgulanmaması en büyük avantajıdır.

Siz çocuklarınıza "değerler" dersiniz; Toplum Hizmeti ile huzurevi ziyareti yapar, yaşlıların ellerinden öptürürsünüz; ekonomik olarak dezavantajlı yerlerdeki resmî okullara kütüphane kurarsınız; okulda verilen araştırma ödevlerinin intihal (aşırma) ile hazırlanmayacağını, atıf yapmadan ve kopyala-yapıştır ile ödev gelmeyeceğini anlatırsınız. Onlar *Halloween*'i (Cadılar Bayramı), *Fasching*'i (Almanlar'ın, Kül Çarşambası adı verilen yortudan önce yaptıkları "çılgın" şenlik), *Christmas*'i (Noel) kutlar.

Kutlayacakları günler de, kutlamaları da, uçurtma şenlikleri de bitmez. Tüm bunları garip bulduğunuzu, okulların böyle görevleri olmadığını, ayakları yere basan ve daha önemli işlerle uğraşan kurumlar olması gerektiğini dile getirmeye çalışırsınız; ancak işiniz kolay değildir. Renksiz, çağın gerisinde, tutucu, konvansiyonel okul olursunuz. Hatta bir kez "pederşahi (ataerkil) okul" bile olmuşluğunuz vardır. Pederşahinin aile olanını, toplum olanını duyduk da okulunu duymamıştık diyorsanız bir an önce kültürlenmenizde yarar var. Artık her kavram, her yerde ve her zaman kullanılabilir. İçi bir kez boşaltılmaya görsün.

Hamburger okul bunların en az birisi, en fazla tamamıdır. Gerekmesi durumunda yapabileceklerinin başı ve sonu belli değildir. Pek çok şeydir ama "eğitim kurumu" değildir.

Durumu görüp iç çeken eğitim yöneticilerinin iki umudu vardır: **Şekilsel açıdan**; bu sınır tanımazlığa -kuralların ihlal edildiği durumlarda- resmî kurumlarca müdahale edilecektir (ne var ki görünüm bu konuda hiç ümit vermemektedir). Serbestiyet keyfiyet değildir; en özgür yer bile kuralsızlıktan beslenmez. Ancak sermaye, kuralsızlığın kültür hâline gelmesi ve denetleyici makamların vurdumduymazlığı olunca herkes her istediğini elbette yapıyor. **İçerik açısından**; yazılı olmayan ama daha esaslı olan kurallar yerle bir edildiğinde toplumun daima var olan sağduyusu, akli, ciddiyeti izin vermeyecektir. Toplumun oluşturan unsurlar bozuk olana müdahale edecek, aklını başına almasını isteyecek ve -en basitinden- bunu ona olan talebini kısarak veya tamamen keserek gösterecektir. Yani et kokarsa tuzlayacaktır.

Peki tuz kokarsa? Ekonomide geçerli olan "kötü para iyi parayı kovar" şeklindeki Gresham Kanunu eğitime sirayet ederse çocukların ve memleketin çok çekeceği vardır.